



INTERNATIONAL

JOURNAL of HUMAN STUDIES

ULUSLARARASI İNSAN ÇALIŞMALARI DERGİSİ

ISSN: 2636-8641

Cilt/VOLUME 4 Sayı/ISSUE 7 Yıl/YEAR: 2021

Alındı/RECEIVED: 02-11-2020 – Kabul/ACCEPTED: 25-12-2020

Geriyeye Dönüş Üzerine Bir Araştırma

A Research on Coming Back Home

Meryem BULUT¹ | Sevgi DİNÇMEN²

Abstract

This research covers those who moved from Çamlıdere to Ankara in the past and move back to Çamlıdere after retirement for various reasons. In addition to complete immigrants, ones who have a dual residence life are included in the study. The interviews were held in between February to January, 2020. Qualitative method was used in the research. In the interviews, people's past memories were added to the stories and comments of others.

According to the findings obtained as a result of interviews, they returned to their place of birth for various reasons such as escaping from the security threat of the city and getting rid of the

Öz

Bu araştırma, çeşitli nedenlerle Çamlıdere'den, Ankara'ya emekli olduktan sonra tekrar Çamlıdere'ye göç edenleri kapsamaktadır. Araştırmaya tümüyle göç edenlerin yanı sıra ikili (Ankara ve Çamlıdere) yaşam döngüsünü sürdüren insanlar da dahil edilmiştir. Görüşmeler Şubat-Haziran 2020 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada nitel yöntem kullanılmıştır. Görüşmelerde kişilerin geçmiş anılarına, başkalarının hikâyeleri ve yorumları da eklenmiştir.

Görüşmelerden elde edilen bulgulara göre kentlin güvenlik tehdidinden kaçmak, kentlin sosyal yalıtılmışlık duygusundan kurtulmak gibi değişen

¹ Doç. Dr. Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Antropoloji Bölümü, mbulut@ankara.edu.tr, Orcid: 0000-0001-9857-7307

² Lisansüstü Öğrenci, Ankara Üniversitesi SBE, İnsan İlişkileri, sevgidincmen@gmail.com, Orcid: 0000-0002-1645-0044

socialisolation feeling at the city. It has been observed that living a quiet life, being in touch with nature, finding peace with vineyard gardening, longing for sincere and reliable human relations made the decision to migrate back easier. It has been stated that Çamlıdere is preferred both because of being the hometown and because of it is close to Ankara. Those who live a double sided life, means of transportation is easily provided for those who have health problems, and to reach health centers.

Keywords: City, Rural Areas, Reverse Migration

nedenlerle doğdukları yere geri dönmüşlerdir. Dingin bir hayat sürmek, doğayla iç içe olmak, bağ-bahçe işleriyle huzur bulmak, komşuluk ilişkileri, samimi ve güvendiği insan ilişkilerine duyulan ihtiyaçlarda geriye göç kararını almalarını kolaylaştırmış görünmektedir. Çamlıdere hem doğdukları yer, hem de Ankara'ya ulaşımının yakın olması nedeniyle tercih edildiği dile getirilmiştir. Çünkü ikili yaşam sürdürenler için gidiş-gelişlere, sağlık sorunu yaşayanlara da sağlık merkezlerine ulaşım olanağı kolaylıkla sağlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kent, Kırsal Alanlar, Tersine Göç

Giriş

Göç, yer ve hayat değiştirme döngüsü içinde süreklilik gösteren bir dinamiktir. Özellikle Sanayi Devrimi ile başlayan süreçte iktisadi, toplumsal ve politik nedenlerle gelişime ve değişime bağlı olarak insanların yaşadıkları bölgeden başka bir bölgeye yerleşmesiyle var olan göç eyleminin daha çok arttığı görülür. Türkiye, bulunduğu konum itibarıyla göç veren (kaynak) ve göç alan (hedef) bir ülke konumundadır. Bu özelliği ile literatüre *Türk Göçü* kavramıyla geçmiştir. Sirkeci ve Yücesahin'e göre "Türk göçü kavramı yurtdışına göç, yurt içine göç, yurt dışından geri dönen göç, transit göç, sığınmacı ve mültecilerle iç göçü de barındıracak şekilde kapsam olarak gittikçe genişlemektedir"(2014:1-10). Halaçoğlu'na(1995) göre Türkiye, iki yüzyılı aşkın bir süredir çevre bölgelerden, yönelen "kitlesel" göçlerin gözdesi olmuştur. Balkanlarda yaşam koşulları bozulup güvenlik kalmayınca tersine bir dönüşbaşlamıştır. Balkan Savaşı ile Balkanlar'dan, Osmanlı Devleti'nin iç kesimlerine doğru göçler başlamıştır (Akt: Bulut, 2019:89-98).

Türkiye'de, 1950'lerden itibaren sanayi ve makineleşmenin sonucu olarak üretim ve hizmet sektöründe yaşanan gelişmelere bağlı olarak kırsal alanlardan kentlere göç başlamıştır. Büyük kentler, ekonomik kaynakların artması ve farklı iş kollarının oluşması nedeniyle insanlara daha cazip gelmiştir. Büyük kentlere göç eden bireyler, sosyoekonomik şartlar gereği daha önceden göçmüş akraba ya da hemşerilerinin yardımıyla kent hayatına dâhil olmuşlardır. Göç edenlerin yeni yerleşim birimleri; yine aynı memleketten eş, dost ve akraba zinciriyle oluşan gecekondulardır. Öksüz'e göre kente ilk göç edenler erkekler olmuş; iş, barınma, güvenlik gibi durumlarını iyileştirdiklerinde ailelerini de yanlarına almışlardır. Göçü gerçekleştirenlerin durumu, tanıdık ve akrabaların da göç etmesini teşvik etmiştir. Arkadan göç eden gruplar, genelde aynı il, ilçe, mahalle ve hatta sokağı tercih etmişlerdir(2018:87-98).Çataloğlu ve Bulut'a göre dış göç gerçekleştiren Kerkük Türkmenlerinin bazılarının da daha önce

Türkiye'ye (İstanbul) gelen çocuklarının arkasından geldikleri saptanmıştır. Dolayısıyla önceden yerleşmiş akrabaların varlığının göçü pozitif yönde etkilediğini belirtmemiz olanaklıdır (2019:19-31).

Kendi içinde sosyalleşen, kent yaşamına ya hiç ya da sonradan dahil olmuş bu bireyler kentlerde kent yaşam tarzında farklı olarak yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Ekici ve Tuncel'e göre kente yönelik aidiyet duygusunun gelişmemesi, akrabalık gibi geleneksel ilişki ağlarının kentsel yapılarda da sürdürülmesini güçlendirmektedir (2015:9-22). Simmel; kentlerde ve kırsalda yaşayan insanları karşılaştırarak, kırsalda yaşayanların ilişkilerini daha samimi, daha içten görmekte, buna karşılık kentlileri, yapay, anlaşılması zor insanlar olarak tanımlamaktadır (Akt:Yalçın,2010:225-245). Delaloğlu'nun görüşü, Simmel'i destekler niteliktedir. Simmel; kent insanının yalnızlaştığını; kentlerin toplanma mekânları ile köylerde bir araya gelme mekânlarını karşılaştırarak ileri sürer. Ona göre kır kahvehanesi birlikteliği, kentlerin kafesi ise kalabalıkta yalnız kalmayı temsil eder (Yalçın, 2010:225-245).

İkinci Dünya Savaşı sonrası başlayan ve 1960'lı yıllarda hız kazanan kırdan kente göç olgusu çarpık kentleşme, kente adaptasyonun sağlanamaması, kentleşememe, kır-kent arasında profil farklılığı ve kültürel çatışma gibi unsurlara bağlı olarak olumsuz etkilenmiş ve iyi yönetilememiştir. Günümüzde büyük kentlerde yaşanan problemler, önceden yaşanan, hali hazırda devam eden göç hareketlerinin ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır (Bodur, 2019).

Bu araştırma, tersine göç edenleri kapsamaktadır. Baş'a göre tersine göç; sosyoekonomik nedenlerle büyük kentlere göç eden bireylerin, belli bir zaman sonra doğdukları, büyüdükleri bölgelere doğru göç etmeleri olarak tanımlanabilir (Baş, 2019).

Çalışma; tersine göç ederek ve ikili yaşam döngüsü içinde yaşamını idame ettiren bireylerle Şubat-Haziran 2020 zaman aralığında gerçekleştirilmiştir. Araştırma Ankara'dan, Ankara'nın Çamlıdere ilçesine göç edenler ile sınırlıdır ve nitel yöntem seçilip, yüz yüze yapılan derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak gözlemler yapılmıştır. Görüşme yapılacak kişilere "kartopu örneklem" yoluyla, kişiden kişiye (Baltacı, 2018: 246) şeklinde ulaşılmıştır. Tersine göç eden ve kent ile ilçe arasında ikili bir yaşam süren 18 yaş ve üstü olan bireylerden izin alınarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Açık uçlu sorulardan oluşan gönüllü katılımcı formları aracılığıyla veriler toplanmıştır. Sohbet düzeyinde informel bir tarzda gerçekleştirilen görüşmeler esnasında ise kayıt cihazı kullanılmıştır. Her ne kadar gönüllü katılımcı formu hazırlanmış olsa da konuşmanın seyrine göre sorulara eklemeler yapılarak, görüşme derinleştirilmeye çalışılmıştır. Kişilerin geçmiş anıları, belleklerinde yer eden zamanlar, başkalarının hikâyeleri ve yorumlarının da eklenmesiyle görüşmeler tamamlanmıştır.

Katılımcılardan on kişi kadın olmak üzere toplam 17 kişi ile görüşülmüştür. Yaşları 25-69 arası olan on katılımcı kadındır. Eğitim durumları üç katılımcı ilkokul, dört katılımcı lise; üç katılımcı lisans mezunudur. Erkek katılımcıların yaşları 38- 66 arası olup, bir ilkokul, üç lise, iki lisans, biri yüksek lisans düzeyinde eğitim almıştır. Katılımcılardan on kişinin çalışma hayatının içinde aktif olarak yer aldığı, üçünün emekli(eşlerinden dolayı), üç kadının sosyal güvencesi bulunmamaktadır. Lisans mezunu olan bir kadın katılımcı işsizdir. Katılımcılardan dokuzun evli olduğu, diğerlerinin ölüm ve ayrılık nedeniyle

evli olmadıkları belirlenmiştir. Görüşmeler tamamen gönüllülük esasına dayalı olup, katılımcıların özel bilgileri saklanmıştır.

Kentlerde kırsalı yaşamak

Katılımcıların köylerinden kente göç ettikleri dönemde yerleşecekleri bölgeleri yakın akraba, ahabap, hemşeri gibi tanıdıkları aracılığıyla bularak, onlara yakın mekânları tercih ettikleri görülmüştür. İlk dönemlerde kırsalda yaşadıkları hayata benzer bir döngü içinde olduklarını belirterek, yakınlarının alış-veriş, kamu hizmetleri gibi faaliyetlerde kendilerine yön verdiklerini ifade etmişlerdir. Bu durum, Tönnies'in "mekânlarda değişiklik yapmak suretiyle cemaat olma özelliklerini sürdürmüşlerdir"(Akt: Gezgin,1988:183-201). görüşü ile örtüşmektedir. Bulut'a göre insanlar, zor durumlar karşısında kendi koşullarında çeşitli çözümler üretmişlerdir (Bulut, 2018:121-132). Kentin ulaşılmazlığı karşısında yakınlarıyla dayanışma içinde kalarak güvensizlikleriyle baş etmeye çalışmışlardır.

Kendilerini hiçbir zaman tam olarak kentli olarak göremeyen katılımcılar; geleneksel kültürlerini göç ettikten sonra da koruyarak, bir tarafı kentli, bir tarafı köylü; dolayısıyla araya sıkışmış bir hayat yaşadıklarını vurgulamışlardır. Göç sonrasında oluşan genel bir durum olarak kabul edilebilecek süreçte, Türkiye'nin ve hatta dünyanın çeşitli bölgelerinde oluşturulan "getto tipi" bölgeler gibi Çamlıdere'den Ankara'ya göçenler; Keçiören, Etlik, Yenimahalle ve gecekondulaşmanın 1960'lı yıllarda yoğun olarak yaşandığı Şentepe gibi bölgeleri tercih etmişlerdir. İki katılımcının eğitimini tamamlamaları ve kurumsallaşmış bir yerde işe girmiş olmaları ile yaşadıkları yeri değiştirdikleri tespit edilmiştir. Bu bağlamda bölgesel farklılıkların, bireylerin kentleşme sürecinde etkili olduğu saptanmıştır. Bu durum Tönnies'in cemaat ve cemiyet teorisinde bahsedilen olguyla benzer bir nitelik taşımaktadır.

Ülken'e (1969) göre "cemaat yerlere göre hacmi değişik, belirli bir coğrafi bölgede yaşayanlar oturan ve aynı kültüre bağlı, aralarında akrabalık, manevi dayanışma gibi sıkı bağlar bulunan bir cinsten zümredir."(Gezgin,1998:183-201). Tönnies cemaat olgusunu kan, mekân ve fikir ayrımı ile temellendirmiştir. Kan cemaati akrabalık üzerinden, yer cemaati komşuluk üzerinden, fikir cemaati ise dostluk üzerinden kurulur (2019:53-54).

Katılımcılara göre, göç edilen yıllarda kentteki sosyal hayat, Çamlıdere içinde yaşanan hayatla benzerlik göstermektedir. Yeni tanıştıkları insanlara daha ölçülü davrandıklarını ve yabancı olarak gördüklerinden dolayı kendi eş, dost ve akraba çevreleriyle temas içinde olduklarını aktarmışlardır. Göçen birey ya da toplulukların kırsalda yaşadıkları hayatın bir benzerini kente taşıdıkları ve sosyal çevrelerini akraba ve dostları ile tutarak kendi sınırlarını çizdikleri görülmektedir. Böylece ait oldukları toplumun özelliklerini yansıtmaya ve taşımaya devam etmişlerdir. Tönnies'e göre; insan doğal cemaate iyi ve kötü günlerinde bağlı kalır. Anılar sadakati doğurur (2019:57). Cemiyete aidiyet bir yabancının olabileceği kadardır (Akt:Gezgin,1988:183-20).

Kent yaşamının bozulması

Köyden göç ettikten sonra Ankara'nın Etlük semtine yerleşen ve orada büyüyen üç katılımcı, şimdiki ve eski Etlük arasında çok büyük farklılık olduğunu, ilk göç ettikleri dönemde ülke şartlarının maddi ve siyasi olarak çatışmaların içinde olduğu halde ilişkilerin daha samimi, sosyal hayatın daha kaliteli olduğuna değinmişlerdir. O dönem açık hava sinemalarının varlığı, bilgiye ve okumaya verilen önemi, komşuluk ilişkilerinin iyiliği, mahalle esnafının tanınması, yardımlaşmanın çok olması gibi detayların mutluluk verdiğini belirtmişlerdir. Günümüzde ise kent yaşamının teknolojik gelişmelere bağlı olarak eğitim, meslek edinme, kariyer hayatı, özel hayatın monotonluğu gibi etkenler ile sığlaştığı; insan ilişkilerinin de samimiyetten uzak, menfaat çerçevesi içinde gelişmekte olduğunu ifade etmişlerdir. Onlara göre kent hayatında insanlar daha yalnızdır. Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar'a göre gruplar içinde yer almak sosyal ve psikolojik gereksinimleri karşılamamıza yardım eder (2018:273).

Bu bağlamda katılımcılardan üçü, günümüz kent hayatı içinde insan ilişkilerinin iş, sosyal medya ve katıldıkları faaliyetler üzerinden kurulduğuna değinmiştir. Bir katılımcı bu durumu; "iş ve ev arasında sıkışan hayatta hareket etmek için spor salonlarına gidiyoruz" ifadesi ile tanımlamıştır. Kent hayatının, kısa dönemli ilişkiler sağladığına, arkadaş ve dost kavramlarının eskisi kadar sağlam ve güvenilir kalmadığına işaret etmişlerdir. Kent hayatı içinde insanlar yönetici, gönüllü, taraftar, dernek üyesi gibi kimlikler içinde ve bir gruba ait olarak kendilerini ifade etmektedir. Bauman, kimlik arayışının birey için kargaşa ve kaosa sebep olduğunu savunarak, bireysel kimliklerini gerçekleştirmeye çalışanların, benzerleriyle bir araya gelerek korku ve kaygılarını aşabilecekleri askı cemaatleri oluşturacaklarına dikkat çeker. Bekleneni karşıladığı ise ona göre tartışmalıdır. Çünkü Bauman'a göre askı cemaatlerin oluşturduğu yakınlıklar yalnızlık duygusunu kısa bir an için bastırır (2017:22). Diğer yandan kimlik, insanın çeşitli cemaatlere kabul edilmesini de sağlamaktadır. Geçmişten kurduğu bağlar ile insana bir aidiyet duygusu sağlar. Göçerlikte; kimlik ve aidiyete yeni anlamlar dizgesi eklenerek gelecek kuşaklara aktarılır (Chambairs, 2005:50).

Gelinen noktada katılımcılara göre kent yaşamı özgür fakat bilinmezliklerle doluyken, kırsal hayat daha sıcak, samimi ve güvenli görülmektedir. Yapılan görüşmelerde kent hayatının içinde yalnızlaşan bireylerin, kırsalda daha samimi, daha içten, güvendikleri insan ilişkilerini aradıklarını belirtmişlerdir. Bir katılımcı bu durumu şu şekilde anlatmaktadır: "Burada tanıdığım arkadaşlar, ağabeyler, amcalar ve büyüklerimiz var. Onlarla olan ilişkiler daha kaliteli. Muhabbet dediğimiz şey var. Küçük yerleşim yerlerinde sokakta gerçekleşen kısa muhabbet, Ankara'da ki bir lokantada iki saat oturmaya bedel." Bulgular Bauman'ın bahsettiği özlenen cemaat tanımı ile örtüşmektedir. İnsanların hayallerinde, cemaatleri güvenli ve sıcak olarak imgelediklerini belirtmektedir (2017:8-9).

Bir diğer katılımcı Çamlıdere'de bulunan çok sayıda kooperatif evlerine dikkat çekmiştir. Çamlıdere'nin çevresinde ve özellikle yaylasında olan kooperatif evleri, bölge dağlık ve ormanlık olduğu için dağ evleri şeklinde tasarlanmıştır. Bu kooperatif evlerinin sakinleri, Çamlıdere doğumlu olmayan kent insanlardır. Yerel halk, kooperatiflere süt, tereyağı, yumurta, unlu mamuller satmakta; bahçivanlık, onarım ve yapım gibi çeşitli hizmet işleri yapmaktadır. Katılımcımızın gözlemlediğine göre Çamlıdere'nin yerlisi bu insanlara hem bir şeyler satmayı istemekte, hem de onlarla sosyal mesafesini koruma eğilimindedir. Sosyal ilişkilere girmekten kaçınan yerli halkın, kendi değer yargılarını



kaybedeceği kaygısı içinde olduklarını düşünen katılımcılardan bir kişi “insanların yaşadığı iklim farklı. Biz köpeği, hayvanları gütsün diye çobanın yanında gördük hep, o insanlar ise tasma takıp, üzerine giysi giydirip gezdirdiği zaman bu çatışma ister istemez olur. Refleks olarak yerli insan kendini savunmaya geçer.” ifadeleriyle aktarmaktadır. Bauman; cemaat toplumlarının içsel dinamiklerini korumak için dış dünyaya ve değişimlere karşı kapalı bir yapıda olduğunu savunur. Cemaate göre dışarı kaos ve tehlikelidir. İnsanlar güvenlik ve sıcaklık istiyorlarsa ilişkilerini cemaat ile sınırlı tutmalıdırlar(2017: 8-9). Görüşmelerde kooperatif sahipleri ile yerel halk arasında ticari ilişkinin var olmasına rağmen, sosyal ilişkilerin gelişmediği, kent insanı modern dünyanın kültürünü yansıtacağından, yerel halkın mesafeli olduğu saptanmıştır. Yerelde yaşayan bireylerin çoğunlukla kendi değer yargılarını, sürekli olarak şehrin kaos ortamında kaybedeceği kaygısı vardır. Kendini yaşadığı kargaşa ortamına ait hissetmiyor ve aidiyet duygusunu geliştirmiyordur. Kent insanına karşı, yerelde yaşayan bireylerin koruduğu sosyal mesafe, kendilerine göre çatışmadan kaçınmak içindir.

Katılımcıların birçoğu ile yapılan görüşmede hayatlarının belli bir yaş ve döneminden sonra, kırsal hayatın kent hayatından daha cazip geldiğini, kırsaldaki hayatın Ankara'dan daha sosyal olmaya başladığını, insanlarla ilişkilerin daha hareketli hale geldiğini ve daha çok vakit geçirme isteğinde oldukları saptanmıştır. Birçoğu kendileri gibi hisseden, geri gelen, gelmek isteyen eş dost olduğunu ve onların bu eğiliminin; geriye göç etme ve kentten uzaklaşma isteğini arttırdığını ifade ettikleri görülmüştür. Çocukluk anılarının daima taze ve sıcak kalmasında, topluluğa ait hissetmelerin etkisi vardır. Eyerman'a göre kolektif bellek şimdiki zamanda dayanışma yaratır ve hafıza bireyler üstüdür. Dolayısıyla bireysel kimliklerin de ortak geçmiş ile ilişkilendirildiğini ileri sürer (Akt: Bulut, 2017:26-31). Geriye göç etmek isteyenler bağlarını zaten koparmamışlardır. Sosyal bağları kuvvetli olduğu için geriye göç eğilimini güçlendirmektedir. Gmelch(1980)'e göre, bireyin ailevi ilişkilerinin olumlu ve yurt özlemi içinde olması geriye göçe yönelmesi açısından önemlidir (Akt: Kepenek ve Uğusman, 2018:11-36).

Ekonomik nedenler

Tersine göç süreçlerine yönelik sebep ve sonuçlar izlendiğinde, kentin önceleri var olan cazibesini yitirmesi, kırsal alanlara yönelik çekimi arttıran nedenleri oluşturarak, tersine göç olgusunun oluşmasına sebebiyet vermektedir. Bu bağlamda üçü kadın beş katılımcı ile yapılan görüşmede geriye göçün tercihen değil, ekonomik nedenlerle yapıldığı saptanmıştır. Bireyler iş bulmak ve gelir elde etmek için gittikleri kentte, hedefledikleri iş potansiyeline ve gelire ulaşamayarak geri dönmek zorunda kalmışlardır. Onları kente çeken unsur, ekonomik olarak refah seviyesinin artırılmasıdır. Ancak bu koşulların sağlanamaması, kişileri işsizliğe iterek geriye/tersine göçe sebep olmuştur. Geriye göç ettiklerinde ise en azından baba ocağının varlığı, kırsalda çok fazla gelire ihtiyaç olmaması, bu bireyler için kırsalı cazip hale getirmiştir. Burada ekonomik faktörün hem kente çekme, hem de itme unsuru olduğu görülmektedir. Giddens'e göre çok sayıda kuram itme ve çekme teorisi üzerine temellendirilmiştir(2017:571). Lee'ye göre kırsal ya da küçük ölçekli bölgeler, düşük gelir, ekonomik güçsüzlük ve nüfus yoğunluğu nedenleriyle göçmenleri iterken; iyi yaşam koşulları, yüksek gelir düzeyi ve iş olanaklarının fazla olduğu gelişmiş bölgeler, göçmen profili için çekici gelmektedir. Ancak kentlerde beklenen faydanın olmayışı, kent nüfusunda giderek artış yaşanması dolayısıyla eskisi gibi iş



bulamamak, kentin güvelliğini yitirmesi, yabancılaşma, dışlanma, parçalanmış aile sendromları gibi etkenlerle kent hayatı çekiciliğini kaybederek itici hale gelmektedir (İslamoğlu vd., 2014:68-93).

Araştırmanın yapıldığı dönemde dünyada ve ülkemizde yaşanan küresel salgın nedeniyle ikili hayat süren altı katılımcının, işlerini uzaktan idame ettirebildikleri için bu süreçte Çamlıdere'de yaşamışlardır. Büyük şehirlerde virüs tehlikesinin kimden ve nereden geleceği belirsizken katılımcıların dışarı çıkabildikleri, kendilerini güvende hissettikleri ve doğal olarak izole oldukları; aynı zamanda eve kapanmak zorunda olmadıkları için kendilerini kısıtlanmış olarak görmedikleri saptanmıştır.

Doğanın özlemi: Toprağa dokunabilme

Kentin, göç edilen dönemde sağladığı faydanın bozulması ile beraber sıkıcı ofis ortamlarına, uzun çalışma saatlerine, bozulan insan ilişkilerine, apartman dairelerine, çok katlı site hayatına sığamayan insanlar, koşullarına göre yeni kararlar almaya yönelmişlerdir.

Göç etmeye, kişisel sebepler bakımından karar veren katılımcılarla yapılan görüşmelere göre; modern hayatın çarpık kentleşme sonucu beton yığınlarına dönmesi, insanın yeşile, doğaya duyduğu özlem, toprağa dokunma ihtiyacı ve doğayla iç içe olmayı seçmelerine neden olduğu saptanmıştır. Kent yaşamının yapay ortamları, çok katlı konutları ve dar sokaklar arasındaki apartman dairelerinin balkonlarında saksı içinde çiçek, biber, domates, maydanoz gibi bitki ve sebze yetiştirilenler olduğu gibi, toprağa dokunmak için şehrin çevresinde hobi bahçeleri edinip, doğayla bütünleşerek insan tabiatına uygun bir zaman dilimi yaratmaya çalışanlar da görülmektedir. Canan'a göre, insanlık doğasından koparak, yapay ortamlarda farklı bir düzen kurmaya yönelmiştir (2019:72). Katılımcıların; Çamlıdere'de doğadan huzur buldukları gözlenmiştir. Toprağa dokunmak, bölgenin dağlık bir alan olması nedeniyle ormana odun, mantar, kuşburnu, böğürtlen, kozalak toplamaya gitmek; daha sade giyinmek, daha az eşyaya sahip olmak yaşamlarını kolaylaştırmış görünmektedir. Ayrıca hava kirliliğinden kurtulmaları, görsel ve işitsel kirlilikten uzaklaşmaları, tersine göç kararı almalarını etkilemiş görünmektedir.

Sıradanlığın ritminden kurtulmak ve dingin bir yaşam özlemi

Çalışan katılımcıların hepsi, kapalı ortamlarda çalışmanın verdiği tekdüzeliğin, belli bir zaman sonra sağlık sorunlarını da getirdiğini ifade etmişlerdir. Kent yaşamı içinde zamanlarını çoğunlukla hareketsiz olarak ofis ortamında çalışarak geçiren katılımcıların, işe gidiş-gelişlerinde de zorunlu olarak özel veya toplu taşıma araçlarını kullanmaları ve boş zamanlarını alış-veriş merkezlerinde geçirmeleri de beden olarak hareketlerini kısıtlamaktadır. Dolayısıyla spor salonlarında bedensel egzersizler yapıyor olsalar bile, zihin olarak yorulmakta olduklarını ifade etmektedirler.

Diğer yandan aktif olarak çalışma yaşamında yer alan üç kadın katılımcı: şehrin bir hızı ve belirli temposu olduğunu vurgulamışlardır. Sürekli bir koşuşturma halinin bir yere/bir şeye yetişme, bir işi bitirme, diğerini kotarma, biri bitmeden öbürüne başlama ve zihinsel olarak her şeyi kontrol etme kaygısı ile yaşadıklarını ve adeta bir yarış halinde olduklarını aktarmışlardır. Kent yaşamının hızı, bir



günün nasıl geçtiğini anlayamamanın verdiği rahatsızlık nedeniyle daha sade, daha sakin bir yaşam istediklerini belirtmişlerdir. Canan'ın görüşleri bu katılımcıların düşüncelerini desteklemektedir. Ona göre şehirli insan hareketsiz beden içinde, deli gibi işleyen bir zihinde yürüyor (2019:73). Günün sonunda bireyler zamanın nasıl geçtiğini fark etmeden sürekli yorgun, bıkkın ve mutsuz hissetmektedir. Simmel, metropolde yaşayan kent insanını yaşadıklarının etkisi ile psikolojik olarak zarar görmüş biri olarak tanımlar (Akt: Baş,2019).

Yaşlanma sonrası durağanlığın işlevi

Katılımcıların hemen hepsi kırsaldan kentte, kentten de kırsala göç söz konusu olduğunda, Çamlıdere'nin şehre yakın olması nedeniyle kolay karar verdiklerini, bu süreçte “en fazla geri geliriz” duygusunun kararlarını kolaylaştırdığını ifade etmektedirler. Şehre yakınlık, göç sürecinde katlanılacak olan maliyetin ve harcanacak emeğin minimum olması anlamına gelmektedir. Stouffer, göç edilecek yerin fiziksel olarak yakın olmasının insanları cesaretlendireceğini belirtmiştir (Yalçın, 2004:29). Benzer bir görüş Ravenstein'in'in göç kanunlarında da mevcuttur. Ona göre göç kararını veren bireylerin çoğu, kısa mesafeli göçleri tercih etmektedir (Çağlar, 2018: 26-49).

Diğer yandan katılımcıların hemen hepsi, tersine göçe sebep olan faktörleri, belli bir yaştan sonra hissettiklerini ifade ederek tersine göçe, yaşın bir etkisi olduğunu belirtmişlerdir. Gençken zor gelmeyen şehir trafiği, beton yığınların içinde yaşamak, doğadan ve topraktan uzak kalmak gibi detayları; “fark etmedikleri sıkıntılar veya zorunluluklar” olarak tanımlamışlar; daha gençken önceliklerinin modern hayatın eğlence mekanlarını, kentin hareketli cadde ve sokakları, tiyatro ve sineması, meydanları, renkli vitrinleri, cemiyet hayatının heyecanı olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılardan edinilen bilgilere göre, belli bir yaştan sonra, teknolojik gelişmeler ışığında değişen şehir hayatı ve iletişim ağlarının yabancı, yorucu, sıkıcı, bunaltıcı olduğu ve büyüklerin eskisi kadar saygı görmediği düşüncesi nedeniyle çocukluk anılarını, bildikleri bir yaşamı ve huzuru tercih ettikleri saptanmıştır. Bu anlamda yeni nesil ile eski nesil arasındaki kuşak çatışmasından söz etmemiz ve konuya bu yönden yaklaşmamız yerinde olacaktır. Bauman, hızla değişen ve gelişen toplum düzenine ayak uyduramayan x kuşağının yaşadığı duyguları; kendine yer bulamamak, topluma ait hissetmemek, sosyalleşememek, kent hayatının amacını yitirmesi, bir nevi oyun dışına atılarak “Iskartaya Çıkmak” olarak tanımlamaktadır (Bauman, 2018: 26). Dolayısıyla Bauman'ın bu görüşü ile örtüşmektedir.

Sonuç

Çeşitli olanaklara erişim açısından daha avantajlı olan kent insanı aynı zamanda büyük sorunlarla ve kentleşmenin getirdiği birçok zorluklarla da kırsalda yaşayanlardan daha erken karşılaşmaktadırlar. Elbette kentin kırsal alanlardan avantajlı ve dezavantajlı olduğu noktalar vardır. Kırsal alanlar küçük cemaat toplulukları olduğu için bireylere güvenlik, sıcak yuva ve aidiyet duygusu verirken; bireysel özgürlüğün gelişmesini engelleyecek; modern kent de daima kırsalda yaşayanlar için cazip gelse de, büyük kentlerde yaşayanlar, eksilen güven duygusu ve yalnızlık gibi endişelerle yeni bir arayış içine gireceklerdir.

Günümüzde kent yaşamında gelinen son noktada; insanların kentten uzaklaşma isteği, onları huzurlu yeni yaşam modelleri arayışına itmiştir. İnsanlar kentin karmaşasından uzaklaşma eğilimindedir. Kentin getirdiği her şeye kolay erişme, çeşitli olanaklarından ilk yararlanma realitesi, bir süre sonra sakin bir dünya hayali kurulmasına dönüşmüştür.

Bu çalışma kapsamında görüşme yapılan kişilerin aktardığı bilgilerden yola çıkarak, insanların kırsaldan kente göç ettikleri dönemle günümüz kent hayatının etkileri ve onları geriye göç etmeye iten unsurlar irdelenmeye çalışılmıştır. Görüşme sonrasında gerekçelere bakıldığında; insanları tersine göçe zorlayan en önemli sebeplerin ekonomik anlamda aradığını bulamamak ve kişisel sebepler olduğu ortaya çıkmıştır.

Ekonomik nedenlerle geriye göç eden birey, kentte hedeflediği hayatı kuramadığı, geçimini sağlayacak iş potansiyeline ulaşamadığı için hayatın, kentte kazanacağı imkânlar olmadan da kırsalda daha kolay geçeceğini hesap ederek geriye göç etmiştir. Kırsalda yaşam ekonomik anlamda daha rahat işlemektedir. Birçok insanın ailesinden miras kalan evinin olması, yaşamlarını kolaylaştırmakta ve tersine göçü desteklemektedir. Kırsalda evi olmayanlar içinse kiralar oldukça uygundur.

Şehrin artan güvensizlik tehdidinden kaçmak, kentin sosyal yalıtılmışlık duygusundan kurtulmak, tüm karmaşadan sonra dinginliğe ulaşma arzusu, tersine göç kararını kolaylaştırmıştır. Daha dingin bir hayat sürmek, doğayla iç içe olmak, bağ-bahçe işleriyle huzur bulmak, komşuluk ilişkileri ve cemaat tipi örgütlenmenin içinde yer alma dürtüsü, samimi ve güvenilir insan ilişkilerine duyulan ihtiyaç, geçmişe özlem, ata toprağıyla kurulan bağ ile manevi olarak hissedilen aidiyet duygusu, geriye göçe iten unsurların başında gelmektedir.

Sonuç olarak geriye göç sürecinde Çamlıdere örneği; Ankara'da yaşayan bireyler için gerçekleştirilmesi ve ulaşılması kolay olduğu için, kentte çalışma hayatının devamına olanak sağlayan, sağlık sorunu yaşayanların da erişebileceği yakınlıkta olduğu için tercih edilen bir yerleşim yeridir. Ayrıca çocukların eğitimi gibi nedenlerle göç etmek için şartları uygun olmayanlar ise Ankara'ya yakınlığı nedeniyle iş günlerinde kentte, tatil günlerinde ise kırsalda vakitlerini geçirmeye uygun olduğu için ikili yaşam döngüsünü sürdürmeye olanak sağlamaktadır.

Kaynakça



- Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örnekleme Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme, *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (7), 231-274.
- Baş, S. M. (2019). *Yeni Bir Göç Modeli Olarak Kentten Tersine Göç: İstanbul Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Kocaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı.
- Bauman, Z. (2017). *Cemaatler: Güvenli Olmayan Dünyada Güvenlik Arayışı*. İstanbul:2. Basım, Say Yayınları.
- Bauman, Z. (2018). *İskarta Hayatlar: Modernite ve Safraları*. İstanbul:1.Basım, Can Sanat Yayınları.
- Bodur, F. N. (2019). *Tersine göç: İstanbul'dan Giresun'a Geri Dönüşler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Şehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şehir Çalışmaları.
- Bulut, M. (2019). Immigrants' Access to Resources: The Case of Syrian Immigrants in Turkey. *International Journal of Human Studies*, 2 (2019). p: 89-98.
- Bulut, M. (2018). Birth A Rite of Passage: Ways of Treatment. *Turkish Studies. International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic. Volume 12/21*, p. 121-132.
- Bulut, M. (2017). Identity Belonging Changes through Migration. *New Trends and Issues Proceedings on Humanities and Social Sciences*. 5:26-31.
- Chambairs, I. (2005), Göç, Kültür ve Kimlik, (Çev: İ. Türkmen, M. Beşikçi), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Canan, S.(2019). *İFA: İnsanın Fabrika Ayarları / Beden*, İstanbul: Nefes Yayıncılık.
- Çataloğlu, S., Bulut, M. (2019). *Artificial Borders and Nationalism: Turkmen Migration From Iraq to Istanbul. Anthropological Perspectives on Transnational Encounters in Turkey: War, Migration and Experiences of Coexistence*. Ed: M. Bulut and K. Şahin. By Transnational Press London in the United Kingdom, 12 Ridgeway Gardens, London.
- Çağlar, T. (2018). Göç Çalışmaları için Kavramsal Bir Çerçeve, *Toros Üniversitesi İ.İ.S.B.F. Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 5, (Sayı 8), sf.26-49.
- Ekici, S. Tuncel, G. (2015). Göç ve İnsan, *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 5, (Sayı 1), sf. 9-22.
- Gezgin, M.F. (1988). Cemaat Cemiyet Ayrımı ve Ferdinand Tonnies. *Sosyoloji Konferansları*, Cilt 0, (Sayı 22), sf:183-201.
- Giddens, A. (2012). *Sosyoloji*. İstanbul: Kırmızı Yayınları, 1. Baskı.

- İslamoğlu, E., Yıldırım, S., Benli, A. (2014). Türkiye’de Tersine Göç Ve Tersine Göçü Teşvik Eden Uygulamalar: İstanbul İli Örneği, *Sakarya İktisat Dergisi, Cilt 3*, (Sayı 1), sf. 68-93.
- Kağıtçıbaşı, Ç., Cemalcılar, Z. (2018). *Dünden Bugüne İnsan ve İnsanlar: Sosyal Psikolojiye Giriş*. İstanbul: Evrim Yayınevi. 21 Basım.
- Kepenek, E. B, Uğusman, T. (2018) .Haydi Köyümüze Geri Dönelim! Tersine Göçün Sosyoekonomik Etkileri: Yeni Yol Köyü Örneği, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, Cilt 18*, (Sayı: 40/2) , sf. 11-36.
- Öksüz, M. (2018). Buralarda yabancı yok: Hemşehri derneklerinin kentleşme üzerine etkisi, Ankara'daki Oflular örneği, *Türk Coğrafya Dergisi, Cilt 70*, sf. 87-98.
- Sirkeci, İ., Yüceşahin, M. M. (2014). Editörden: Türkiye’de Göç Çalışmaları, *Göç Dergisi, Cilt 1*, (Sayı:1), sf. 1-10.
- Tönnies, F. (2019). Cemaat ve Cemiyet. E. Güler (Çev.). İstanbul: Vakıfbank Kültür Yayınları.
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yalçın, C. (2010). Türkiye’de Kentleşme Sorunları Üzerine Bir Çalışma, *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 28*, (Sayı 1), sf. 225-245.